

N:o 26.

Ank. till Riksdagens kansli den 16 maj 1904 kl. 11 f. m.

*Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen
angående åtgärder mot smittosam venerisk sjukdoms spridande genom äktenskap af personer, som äro med sådan sjukdom behäftade.*

Med anledning af en inom Andra Kammaran af herr *P. Waldenström* väckt motion har nämnda kammare för sin del på hemställan af sitt andra tillfälliga utskott beslutat, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, hvilka åtgärder kunde vidtagas till att förhindra venerisk sjukdoms spridning genom äktenskap af personer, som före detsammans ingående vore med sådan sjukdom behäftade, samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga Riksdagen de förslag, som af sådan utredning kunde föranledas.

Sedan detta beslut delgifvits Första Kammaran, har denna kammare hänvisat ärendet till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Andra Kammarens utskotts utlåtande i ämnet är af följande lydelse:

»I en till utskottet remitterad motion, n:o 269, föreslår herr *P. Waldenström*, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, hvilka åtgärder som må kunna

vidtagas till att förhindra smittosam venerisk sjukdoms spridande genom äktenskap af personer, som äro med sådan sjukdom behäftade, samt att Kungl. Maj:t må förelägga Riksdagen de förslag, som af sådan utredning kunna föranledas».

Motionären framhåller, att man vid arbetet för könssjukdomarnas bekämpande synes alldeles hafva förbisett en källa, från hvilken giftet sprider sig vida omkring till utsägligt lidande icke blott för de lastbara, utan öfven för tusen och åter tusen oskyldiga både män, kvinnor och barn, nämligen genom äktenskaps ingående af personer, som äro besmittade med veneriska sjukdomar, och anför till stöd för sin uppfattning i detta afseende en del uttalanden i tidskriften Hälsovänneren af en äldre läkare i Stockholm. Han anmärker vidare, att tillvaron af obotlig smittosam sjukdom, därest den efter äktenskapets ingående upptäcket, är enligt giftermålsbalkens 4 kap. 2 § giltig anledning till äktenskaps återgång, och anser, att smittosam venerisk sjukdom därför borde upptagas i vår lag såsom bestämdt hinder för tillåtelse att ingå äktenskap. Emellertid vill han icke redan nu föreslå en sådan åtgärd, men finner dock, att ett litet steg bör tagas åt det hållet genom föreskrift, att blifvande makar skola båda, innan deras förbund beseglas genom vigsel, förete intyg öfver kort tid före giftermålet undergången läkarebesiktning. Sannolikt skulle, citerar motionären den ofvannämnde författaren, en sådan nödvändighet »i någon mån verka inskränkande på antalet af äktenskap, men detta till fromma för såväl individerna som samhället», ty »sådana tillämnade äktenskap, som på grund af ofvan omtalade intyg ej gå i fullbordan, böra helst ej förekomma.»

Föreskrifterna om äktenskapshinder hafva i det skick, hvari de nu för tiden bestå, så att säga sin knutpunkt i reglerna om förvandtskaps-hindren. Sålunda är enligt gällande svensk lag äktenskap förbjudet i rätt upp- och nedstigande skyldskap och svågerlag samt i skyldskap å sidone för det fall, att båda eller i allt fall en af de sålunda besläktade äro bröstarfvingar i första led till den för dem gemensamme stamfadern eller stammodern. Därförutom får en omgift persons barn i det tidigare äktenskapet ej äkta sin styffars eller styfmors fader eller moder. Jämte förvandtskapshindren finnas emellertid en del andra hinder för giftermål, såsom felande äktenskapsålder, hednisk religion, medlems af svenska stats-

kyrkan okunnighet i kristendomens hufvudstycken, förut ingånget och därefter ej upplöst äktenskap samt för omyndig kvinna bristande samtycke af giftoman; vidare äktenskapsbrott, bristande afvittring samt icke tilländalupen sorgetid för änkring och änka, äfvensom i allmänhet för det fall, att äktenskapet upplösts på annat sätt än genom döden, för kvinnan den tid, under hvilken hon kan nedkomma med barn af sitt förra äktenskap.

Till ofvanstående äktenskapshinder komma emellertid ytterligare vissa hinder i följd af sjukdomar, i hvilket afseende finnes stadgad, att då någon, som är känd för att vara behäftad med fallandesot, åstundar att tråda i äktenskap, skall, innan lysning beviljas, undersökning ske, om sjukdomen är den rätta fallandesoten, då i slikt fall den sjuke icke får tråda i äktenskap. Vansinne är naturligtvis äktenskapshinder, då den sjuke icke kan gifva något verkligt bifall till giftermålet. Att däremot, såsom understundom skett, äfven anse obotlig sjukdom eller vederstyggliga fel och lyten såsom hinder i förevarande afseende, därtill gifver svensk rätt ingen anledning, utan tvärtom tillåter kyrkolagen uttryckligen att, om, sedan trolofning är ingången, det befinnes, att den ena af de trolofvade är med dylik åkomma behäftad, trolofningen icke desto mindre må äga bestånd, om bägge parterna ändock vilja blifva tillsammans. Undantag härifrån gör likväl *smittosam sjukdom*, i fråga hvarom gäller, att, när det blifvit fulltygadt, att den *icke kan botas*, trolofningen ovillkorligen skall upphävas, på grund hvaraf man torde vara berättigad att antaga dylik sjukdom vara indirekt ett äktenskapshinder.

Af det sagda torde framgå, att, såsom jämväl motionären antydt, venerisk sjukdom icke för närvarande utgör laga hinder för äktenskap. De veneriska sjukdomarne äro visserligen alla smittosamma och därtill oftast, särskildt hvad en af dem beträffar, nämligen syfilis, långsamt förloppande; men obotliga äro de däremot i regel icke. Knappt ett enda fall af syfilis torde förekomma, där ej under de första åren, efter det att en person ådragit sig smitta, recidiv uppträda åtminstone en eller ett par gånger. Stundom iakttager man, äfven efter repeterad, noggrant genomförd behandling, nya symtom gång på gång uppträda under flera års lopp vanligen dock hos personer, som af en eller annan anledning ej kunnat eller velat sköta sig tillräckligt länge och omsorgsfullt. Man kan i sådana fall få se nya symtom dyka upp till och med 10 till 20 år efter sjukdomens början, fastän patienten under tiden varit fri från symtom. Men förr eller senare, ofta nog nu för tiden efter blott några få år, kan

dock sjukdomen vid ändamålsenlig behandling anses häfd och patienten således botad.

Syfilis har emellertid utom att vara kronisk äfven en annan egenskap, nämligen att under åratals tid kunna vara smittosam. Under denna tid kan smitta öfverföras till annan person ej blott från utpräglade syfilitiska symtom, utan tyvärr äfven någon gång genom den obetydligaste hudlöshet, ofta så liten, att den kunnat undgå äfven en mycket noggrann persons uppmärksamhet. Just denna egenskap gör, att personer, som fått syfilis, äro farliga för hela sin omgifning och kunna, fastän de till utseendet äro friska, utan vett och vilja öfverföra sjukdomen till andra. Då härtill kommer, att sjukdomen är ganska mycket spridd, särskildt i de större städerna, inses lätt, hvilken stor och oroväckande social betydelse syfilis i själfva verket har.

Men äfven en annan af de veneriska sjukdomarne, nämligen den veneriska katarren, kan för samhället vara långt viktigare, än man vanligen tänker sig. Hos mannen kan denna katarr föra med sig följsjukdomar, hvilka ej allenast i hög grad nedsätta arbetskraften, utan till och med kunna förorsaka en dödlig utgång. Viktigast i socialt hänseende är dock, att sjukdomen lätt blir anledning till ofruktsamma äktenskap. Dessutom lägger den hos kvinnan oftare, än man förr anat, grunden till svåra lidanden i könsorganen, lidanden, som mången gång trotsa hvarje behandling. Och äfven för ett kommande släkte medför sjukdomen lätt fara. En moder med venerisk katarr kan nämligen under förlossningen smitta sitt barn; smittämnet inkommer i fostrets ögon och ger där anledning till en varig ögoninflammation, hvilken lätt kan förorsaka fullständig blindhet.

Att äktenskaps ingående af personer, som äro besmittade med veneriska sjukdomar, är en allvarsam samhällsfara, torde af ofvanstående vara uppenbart. Tyvärr saknas också ingalunda erfarenhet om att personer af bägge könen ingå äktenskap, innan de kunna anses botade från en venerisk sjukdom, som de ådragit sig längre eller kortare tid före giftermålet, äfven om motionärens såväl som den af honom citerade medicinske författarens uttryck om därpå förorsakade lidanden »för tusen och åter tusen oskyldiga både män, kvinnor och barn» samt om att sådana äktenskaps ingående »hörer till ordningen för dagen» lyckligtvis äro betydligt öfverdrifna. Men äfven om det hörde till sällsyntheterna, att en person, behäftad med syfilis i smittande stadium, inginge i äktenskap, synas dock de ohyggliga förhållanden, som därpå måste blifva en följd,

vara en tillräcklig maning för statsmakterna att tillse, huruvida icke verk samma åtgärder kunna vidtagas till förhindrande af sådant »ödesbringande bedrägeri.»

Motionären säger med afseende härå, att man i arbetet för könssjukdomarnes bekämpande synes alldeles hafva förbisett ofvan antydda källa för smittämnets spridande. Så är dock icke förhållandet. Från läkarehåll hafva nämligen vid flera tillfällen yrkanden framställts, att för äktenskaps ingående läkarebetyg skulle erfordras, utvisande att bägge parterna vore fria eller botade från sjukdomar, enkannerligen syfilis, hvilka kunde öfverföras från den ena maken till den andra eller på de kommande barnen. Skäl hafva emellertid blifvit andragna, som varit ägnade att väcka betänksamhet mot en sådan åtgärd. Bland annat har sålunda anförts, att fordran på läkarebesiktning före giftermålet skulle hos den stora allmänheten väcka ett afgjordt och öofvervinnerligt motstånd, synnerligast inom de trakter af vårt land, där syfilis lyckligtvis numera på grund af vidtagna skyddsåtgärder vore en nästan okänd sjukdom, samt att genom vidhållandet af en sådan för mången sårande fordran äktenskapsfrekvensen skulle komma att väsentligt minskas; att mången patient genom dylik föreskrift skulle skrämmas från att söka behandling för sin sjukdom i hopp att kunna dölja densamma; samt att en läkare aldrig kan med säkerhet yttra sig om särskildt den syfilitiska sjukdomen, huruvida den verkligen är häfd.

Rörande den förstnämnda invändningen har yttermera framhållits, att skulle läkarebetyg behöfva företes före vigsel, måste detta rättvisligen fordras af bägge parterna. Det vore nämligen en missuppfattning, att det så godt som uteslutande skulle vara mannen, som införde syfilis i äktenskapet. Detta vore visserligen såsom regel fallet, hvad de i ekonomiskt hänseende mera lyckligt lottade klasserna beträffade, men däremot förhölle det sig långt ifrån alltid så bland de mindre bemedlade. De läkare, som kände förhållandena t. ex. i Stockholm, visste alltför väl, huru ofta det hände, att ogifta kvinnor på ett eller annat sätt åsamkade sig syfilis och att mer än en af dessa sedermera inginge äktenskap. Det vore icke ens ovanligt, att prostituerade kvinnor gifte sig, antingen medan de ännu kvarstode såsom prostituerade, eller sedan de lämnat detta yrke, och känt vore, att de allra flesta bland dem haft syfilis.

Redan tanken på att genom läkarebesiktning behöfva styrka, att man icke är behäftad med en sjukdom sådan som syfilis, hvilken ännu på de flesta håll betraktas af allmänheten såsom skamlig och förnedrande,

måste emellertid för mången, såväl man som kvinna, vara ytterst motbjudande. Huru mycket mera nedsättande skulle det då icke kännas, synnerligast för en ung, oskyldig kvinna, att såsom förberedelse till en af de högtidligaste handlingarne i hennes lif nödgas underkasta sig en undersökning, som just på grund af ändamålet med densamma måste för henne kännas så mycket mer upprörande. Enligt mångas mening skulle därför nödvändigheten för kontrahenterna att före vigsel besöka en läkare för att i förenämnda syfte undergå besiktning icke blott, såsom den af motionären citerade författaren uttalar sig, »i någon mån», utan säkerligen *i högst väsentlig mån* verka inskränkande på antalet af äktenskap. Anhängarna af denna mening anse med rätta, att ett sådant resultat skulle vara ett mycket stort samhällsöndt, synnerligast som äktenskapsfrekvensen redan nu är af andra skäl ganska ringa och alltjämt stadd i fallande inom vårt land. De framhålla äfven, att de personer, mot hvilka föreskriften egentligen skulle vara riktad, nog icke skulle af densamma låta sig afhållas från att ändock öfverflytta sin sjukdom på andra, endast med den skillnad, att det då skedde utom i stället för inom äktenskapet, samt att de olyckliga barn, som därvid bragtes till världen, behäftade med sitt sorgliga arf, skulle komma att utsättas för mera vanvård och ännu större elände, än om de vore födda i äkta säng.

En annan hufvudanmärkning, som framställts mot förslaget, att blifvande makar skulle vara skyldiga att före vigseln förete intyg öfver undergången läkarebesiktning, till styrkande af att de vore fria från venerisk sjukdom, är den, att en läkare sällan lär med full visshet kunna yttra sig om huruvida en person, som en gång ådragit sig syfilis, är fullt botad. Han kan väl uttala en förmodan, ja till och med sin personliga öfvertygelse om att sjukdomen vid en viss tidpunkt är häfd, men afgifva ett intyg »på heder och samvete», att ingen fara för smitta vidare är för handen, torde en samvetsgrann läkare endast undantagsvis kunna göra, då han i fråga om förevarande sjukdom blott har att räkna med sannolikheter. Att under alla förhållanden neka en person, som haft syfilis, rättighet att ingå äktenskap, hvarigenom hans eller hennes lif kanske skulle blifva mer eller mindre förfeladt, därtill har man i alla händelser icke något skäl, då, såsom hvarje läkare vet, många, som en gång ådragit sig ifrågavarande sjukdom, sedermera gift sig utan ringaste men för den blifvande familjen. Svårigheten är däremot att kunna afgifva ett svar på frågan: under huru många år är den syfilitiska sjukdomen smittosam

och huru länge måste en person vänta med att gifta sig, efter det att symtom af sjukdomen sista gången uppträdde?

Såsom bevis, huru omöjligt det är att på denna fråga gifva ett allmängiltigt svar, torde följande två exempel få anföras, meddelade i ett offentligt föredrag af den framstående läkaren på de veneriska sjukdomarnes område, professorn Edv. Welander. Ena fallet var en man, som redan 15 månader efter det han ådragit sig syfilis ingick äktenskap trots läkarens bestämda protest. Detta aflöpp emellertid så lyckligt, att ingen af familjen fick ringaste spår af sjukdomen. En annan person, som genomgått kraftig behandling för sin syfilis och under åtta år därefter varit fri från alla symtom af densamma, trädde med sin läkares medgifvande i äktenskap 9 år efter det han fått sjukdomen. Redan efter några veckor smittade han hustrun, utan att han själf företedde de ringaste syfilitiska symtom. Huru olika te sig ej dessa båda fall! I det ena kunde en person ostraffadt gifta sig 1 $\frac{1}{4}$ år efter ådragen smitta, i det andra var 9 års tid ej tillräcklig att hindra giftets öfverförande.

Om än sålunda förslaget att medelst läkareintygs affordrande af dem, som önska ingå äktenskap, söka vinna det af motionären afsedda målet visat sig möta så stora betänkligheter, att denna utväg icke utan vidare kan af utskottet tillrådas, så vill dock utskottet icke bestrida, att detta förslag ändock bör göras till föremål för utredning. Utskottet vill likväl på samma gång framhålla, att äfven andra utvägar än den föreslagna torde finnas, som kunde vara i viss mån ägnade att leda till det af motionären åsyftade resultatet.

Motionären hänvisar till den föreskrift, som enligt hans förmenande innehålles i giftermålsbalkens 4 kap. 2 § om hemlig smittosam venerisk sjukdom såsom giltig anledning till äktenskaps återgång, därest den först efter det äktenskapet kommit till stånd upptäckes. Denna paragraf, som — i förbigående sagdt — icke handlar om hvarken återgång eller upplösning af äktenskap, utan, likasom hela kapitlet för öfrigt, om skillnad i trolofningar, säger dock uttryckligen, att den förhemligade sjukdomen skall vara smittosam *och obotlig*. Icke ens en trolofning, lagligen ingången, kan alltså enligt giftermålsbalken gå tillbaka på ena partens fordran därom, med anledning af att den andra parten efter trolofningen upptäckts lida af venerisk sjukdom, som han eller hon förhemligat, ty de veneriska sjukdomarne äro icke, såsom ofvan framhållits, att anse såsom obotliga. Samma är förhållandet, därest fråga verkligen är om skillnad i äktenskap, hvilket afhandlas i giftermålsbalkens 13 kap. 8 §, ty där heter

det: »Drages han eller hon med obotlig smittosam sjukdom, förtiger det, och svikligen förleder annan till giftermål med sig; varder det fulltygadt, gånge då äktenskapet åter» o. s. v. Alltså äger icke en sålunda besviknen man eller kvinna enligt svensk lag rättighet att på berörda grund blifva skild från sin maka eller make, med mindre den smittosamma sjukdomen tillika är obotlig. Men den besvikna parten lider ju samma skada, äfven om det onda skulle kunna framdeles botas, så snart det vid äktenskapets fullbordan förefinnes. Detta är, enligt utskottets åsikt, en obestriddlig brist i vår äktenskapslagstiftning, genom hvars aflägsnande åtminstone någon hämsko torde komma att läggas på ingående af sådana äktenskap, hvarom här är fråga. Ty vet en veneriskt sjuk man eller kvinna, att den besvikna parten äger ovillkorlig rätt till skillnad i trolofning eller äktenskap, så snart hans eller hennes tillstånd uppenbarats, lär nog den med sådan sjukdom behäftade närmare betänka sig, innan han eller hon avslutar detta förbund. En bestämmelse af i viss mån likartad beskaffenhet finnes redan i vår lagstiftning, nämligen den ofvan omförmälda föreskriften rörande fallandesot, att, när någon för dylik sjukdom känd åstundar träda i äktenskap, myndigheterna böra låta med lysningen anstå, till dess tillförlitligt bevis af läkare företetts, att sjukdomen icke vore den rätta fallandesoten.

Att närmare utreda möjligheterna för en lagändring i nu nämnda syfte samt huruvida eljest några åtgärder skulle kunna vidtagas till förhindrande af venerisk sjukdoms spridande genom äktenskap af personer, som före giftermålet äro med sådan sjukdom behäftade, därtill förefaller det utskottet, som om den kommitté skulle väl lämpa sig, hvilken på grund af Riksdagens skrifvelse till Konungen den 11 maj 1903 (n:o 87) redan är tillsatt för att utreda, hvilka åtgärder från samhällets sida böra vidtagas för att på ett humanare och tillika verksammare sätt, än nu sker, motarbeta de smittosamma könssjukdomarnes spridning. Den af motionären föreslagna utredningen synes nämligen mycket väl kunna inordnas under det uppdrag, som redan lämnats nämnda kommitté.»

Första Kammararens utskott delar de af Andra Kammararens utskott uttalade betänkligheterna mot det af motionären framställda förslaget, att särskild föreskrift skulle i lag meddelas därom, att de, som med hvarandra äro ingå äktenskap, före vigseln skola förete intyg öfver kort tid före giftermålet undergången läkarebesiktning.

På samma gång det väl torde kunna ifrågasättas, om en sådan föreskrift skulle utgöra ett fullt verksamt hinder mot äktenskaps ingående

mellan personer, af hvilka endera är behäftad med smittosam venerisk sjukdom, är det tydligt, att en lagstiftning i berörda syfte, hvilken ju skulle gälla alla, såväl män som kvinnor, skulle föranleda ett inträngande på privatlivets mest ömtåliga områden och ett ingripande i de enskilda familjeförhållandena, som i flera afseenden kunde medföra skadliga följder.

Då vidare, såsom Andra Kammarens utskott framhållit, Kungl. Maj:t redan tillsatt en särskild kommitté för att utreda, hvilka åtgärder från samhällets sida böra vidtagas för att på ett humanare och tillika verk-sammare sätt, än nu sker, motarbeta de smittosamma könssjukdomarnes spridning, samt denna kommitté väl lärer taga i öfvervägande, om möjlighet gifves att genom verkligt effektiva åtgärder förebygga den uppenbara fara, som ligger däri att med smittosam venerisk sjukdom behäftade personer obehindradt kunna ingå äktenskap, har utskottet ansett, att nämnda kommittés utredning i förevarande afseende bör afvaktas, innan Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för särskilda lagstiftningsåtgärders vidtagande i ifrågavarande afseende, och hemställer fördenskull,

att Första Kammarerna icke måtte biträda Andra Kammarerna i detta ärende fattade beslut.

Stockholm den 16 maj 1904.

På utskottets vägnar:

CHR. E. von OELREICH.